šukės, puoštos pailgais įspaudėliais ir virvučių įspaudais, kurie yra būdingi Kretuono 1D ir Žemaitiškės 2-osios gyvenviečių keramikai. Pastarųjų puodų molio masėje yra daug grūstų sraigių. Aptikta ir Šukinės-duobelinės keramikos kultūrai priklausančių puodų šukių. Rastos kelios puodų šukės, kurios, sprendžiant pagal molio masę, galėjo priklausyti Kretuono 1-ojoje gyvenvietėje 1980 m. aptiktai urnai. Tai puodas, kurio sienelės nežymiai brūkšniuotu paviršiumi, o kaklelio pakraštys nežymiai atloštas į išorę. Rasta puodo šukė, priklausanti Rutulinių amforų kultūrai. Bronzos amžiui galima priskirti puodus, kurie puošti horizontalių virvučių įspaudais, o jų kaklelis ryškiai profiliuotas su nusklembta į išorę briauna. Aptikta X a. datuojamos keramikos. Narvos kultūrai priskiriama keramika (295 vnt.) koncentravosi centrinėje ir vakarinėje tirto ploto dalyje. Šukinė-duobelinė keramika koncentravosi pietinėje ir vakarinėje ploto dalyje. Jos aptikta 13 vnt. Rutulinių amforų kultūrai priskirtina viena puodo šukė, bronzos amžiui – 53 vnt. ir X a. – 177 vnt.

Titnaginiai dirbiniai, kurių aptikta 460 vnt., koncentravosi viršutinėje durpžemio dalyje. Tipologiniu požiūriu titnago inventorius labai įvairus, tačiau visus dirbinius susieti su keramika neįmanoma. Gyvenvietėje aptikti lancetai, mikrorėžtukas gali būti siejamas su ankstyvojo ar viduriniojo neolito keramika, o su Šukinės-duobelinės keramikos kultūra sietinas rombinis plokščiai retušuotas strėlės antgalis. Plokščiai retušuoti peiliai, trikampiai antgaliai gali būti siejami su vėlyvojo neolito ir bronzos amžiaus keramika.

XIV plote buvo aptikti akmeninių kirvelių gludintu paviršiumi fragmentai, kaulinio dirbinio dalis ir sudedamojo meškerės kabliuko kotelis, molio plastikos ir molinių verpstukų fragmentai.

SETTLEMENT KRETUONAS I

In 2001 the LIH expedition excavated the area of 20 m^2 in the ancient settlement Kretuonas I. Excavated area 14 was explored. The habitation layer 50–55 cm thick contained one pit. Totally 539 potsherds, 460 flint artefacts, 2 bone artefacts and 3 clay artefacts were uncovered. The settlement was inhabited in the Neolithic – Bronze Ages and the 10th century A.D.

NAUJI AKMENS AMŽIAUS PAMINKLAI VARĖNOS RAJONE

Algirdas GIRININKAS

Archeologinių tyrimų duomenimis, dešinioji Nemuno pakrantė ir Lateżerio apyežeris (Varėnos r.) iki šiol nebuvo intensyviai žvalgyti. Šiems akmens amžiaus archeologiniams žvalgomiesiems tyrinėjimams buvo pasirinktas Lateżerio apyežeris, Grūtos ir Mašnyčios upelių baseinai.

Tyrinėjimai Lateżerio apyežeryje

Lateżerio ežeras yra 8 km į PR nuo Druskininkų. Ežeras rininis, jo krantai vingiuoti. Ant aukštų jo krantų buvo aptiktos trys radimvietės ir trys gyvenvietės.

Lateżerio 1-oji radimvietė yra ŠR ežero pusėje prie Kauno medicinos akade-

mijos vasarvietės. Čia buvo ištirtas 2 m² plotas, kuriame kultūrinio sluoksnio neaptikta, tačiau šalia jo, smėlio kopų papėdėje, aptiktos trys titnaginės nuoskalos.

Lateželio 2-oji gyvenvietė yra 140 m į pietus nuo Uzevos upelio, pirmos terasos atšlaitėje, dviejų moreninių kalvų papėdėje. Ši gyvenvietė kompaktiška – apima 40x40 m plotą. Buvo ištirti du 1x1 m dydžio šurfai, kuriuose nustatytas 67 cm storio kultūrinis sluoksnis, išryškėjęs rusvo smėlio sluoksnyje tuoj po priešgaisrinės juostos armeniu. Kultūriniame sluoksnyje buvo aptikti 53 titnaginiai dirbiniai ir 33 smulkūs perdegusių kaulų fragmentai. Gyvenvietės paviršiuje pavyko aptikti 45 titnaginius dirbinius. Tarp jų aptiktas gremžtukas-rėžtukas (3 pav.), pagamintas nuo dvigalio skaldytinio nuskeltos nuoskalos, ovalinio kirvelio pentis, 2 gremžtukai ir nemažas kiekis skelčių bei nuoskalų, kurių šoninėse briaunose pastebima utilizacija. Pagal radinius ir titnago skaldymą, Lateželio 2-ąją gyvenvietę galima datuoti ankstyvojo mezolito laikotarpiu.

Lateželio 3-oji gyvenvietė yra 150 m į P nuo Lateželio 2-osios gyvenvietės. Gyvenvietė yra tarp pirmosios ir antrosios terasos, atšlaitėje. 1 m² tirtame šurfe rusvo smėlio sluoksnyje pastebėtas 35 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuriame aptiktas titnaginio skaldytinio fragmentas, retušuoto dirbinio fragmentas ir nuoskala. Gyvenvietę preliminariai galima būtų datuoti mezolito laikotarpiu.

Lateželio 4-oji gyvenvietė yra V Lateželio ežero pakrantėje, nedidelėje miško laukymėje, kur yra ariamas ir dirvonuojantis laukas. Šiame lauke buvo aptikti 5 titnaginiai dirbiniai. Buvo ištirti 3 šurfai (iš viso 7 m² plotas), kur po miškožemiu ir armeniu aptiktas balkšvo smėlio sluoksnis. Sluoksnio, kuriame aptikta radinių, storis siekia 36 cm. Šurfuose aptikti dar 7 utilizuoti titnaginiai dirbiniai. Tiriant šurfus pavyko nustatyti gyvenvietės plotą, kuris siekia 40x45 m.

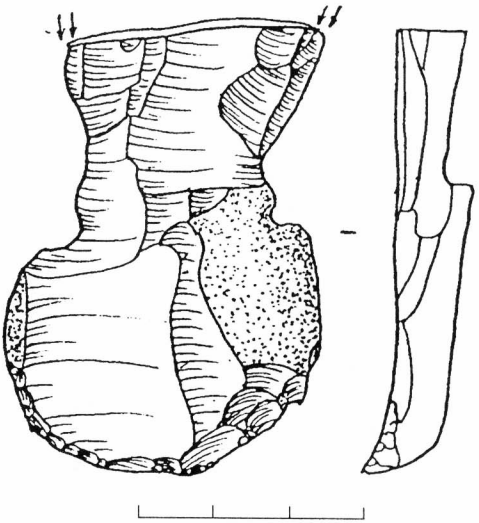

3 pav. Gremžtukas-rėžtukas iš Lateželio 2-osios gyvenvietės. *Dž. Brazaičio pieš.*
Fig. 3. Scraper from Lateželis 2 site.

Lateželio 5-oji radimvietė yra 150 m į Š nuo Lateželio 4-osios gyvenvietės, ariamoje dirvoje. Dirvos paviršiuje buvo aptikti 9 titnaginiai dirbiniai, tarp kurių yra skelčių ir nuoskalų su utilizacija.

Lateželio 6-oji radimvietė yra 100 m į ŠV nuo Ratnyčios ištakos iš Lateželio ežero. Čia ariamo lauko pakraštyje buvo aptikta titnaginė nuoskala ir 2 žiestos puodų šukės.

Tyrinėjimai prie Grūtos upelio

Ratnyčios 1-oji gyvenvietė yra kairiame Grūtos upelio krante, 240 m į R nuo Grūtos upelio prolaidos per kelią Merkinė–Druskininkai, Grūtos ir Šv. Jono upelių santakoje, prie Ratnyčios upelio ištakų iš užpelkėjusio ežero, ant neaukštos kalvelės, kuri yra apaugusi tankiu mišku. Apie šią vietovę yra rašęs V. Šukevičius, vėliau nuo paviršiaus radinius šioje vietoje yra rinkęs K. Jablonskis. Ištyrus 2 m^2 plotą, nustatyta, kad 60–70 cm gylyje nuo pat paviršiaus, rusvo smėlio su smulkiais akmenukais sluoksnyje aptikta Nemuno kultūrai priklausanti keramika (molio sudėtyje yra augalinės priemaišos) bei 15 titnaginių dirbinių, tarp kurių yra gremžtukas, lancetas, skeltės ir nuoskalos, turinčios utilizaciją. Pagal radinius Ratnyčios 1-ąją gyvenvietę galima būtų datuoti ankstyvojo–viduriniojo neolito laikotarpiu.

Ratnyčios 2-oji gyvenvietė yra dešinėje Grūtos upelio pusėje, priešais Ratnyčios 1-ąją gyvenvietę ir 90 m nuo Grūtos upelio prolaidos per kelią Merkinė–Druskininkai. Čia, tirtame 2 m^2 plote, po miškožemiu atsidengusiame rusvo smėlio sluoksnyje, kurio storis siekė iki 35 cm, aptikta titnaginių nuoskalų ir skelčių, turinčių utilizaciją. Gyvenvietė, matyt, taip pat datuotina neolito laikotarpiu.

Ratnyčios 3-ioji radimvietė yra 150 m į R nuo Ratnyčios 2-osios gyvenvietės, prie buvusio ežerėlio, per kurį pratekėjo Ratnyčia, jo šiaurinėje pakrantėje iškasto žvyro karjero pakraštyje. Čia buvo aptikta titnaginė nuoskala. Ištirtame šalia karjero 3 m^2 pločio šurfe kultūrinio sluoksnio pėdsakų neaptikta.

Tyrinėjimai prie Mašnyčios upelio

Žiogelių 1-oji radimvietė yra Nemuno ir Mašnyčios upių santakoje, dešiniajame Mašnyčios upelio krante, 120 m į PR nuo upių santakos, ant pirmos viršsalpinės terasos, pušyne. Čia buvo aptikti 6 titnaginiai dirbiniai. Ištirtuose 6-iuose šurfuose kultūrinio sluoksnio pėdsakų neaptikta.

Tyrinėjimų metu Lateženo apyežeryje ir Mašnyčios–Ratnyčios upelių baseine buvo aptiktos 5 naujos gyvenvietės ir 5 radimvietės.

NEW STONE AGE SETTLEMENTS IN THE VARĖNA DISTRICT

During the survey expedition of 2001 in the Varėna district by the Lateženis Lake and the Ratnyčia and Mašnyčia rivers, more specific information about 10 archaeological settlements of the Stone Age was obtained. There were discovered five worth mentioning new Mesolithic and Neolithic settlements, namely: Lateženis 2, Lateženis 3, Lateženis 4, Ratnyčia 1 and Ratnyčia 2. They were situated by the banks on sand hills of the first terrace. In the settlements of Lateženis 1, Lateženis 5, Lateženis 6, Lateženis 3 and Žiogeliai 1 the habitation layers were heavily disturbed in various periods.